

L'evolució econòmica que han experimentat les Illes Balears en els darrers anys ha significat una notable aportació de recursos financers que, en circumstàncies normals, han de permetre assumir amb garanties el repte de reformar el model de desenvolupament que ha vigit en els darrers trenta anys. No obstant això, l'expansió iniciada el 1994 i que presumiblement continuarà en els pròxims anys, ha accentuat els desequilibris socials i mediambientals que pateix l'arxipèlag, tal com es recull en el darrer Informe Econòmic i Social de les Illes Balears elaborat per "Sa Nostra" i en el de l'Estat del Medi Ambient realitzat per la Societat d'Història Natural.

Satisfacció econòmica, preocupació mediambiental

Sebastià Verd

Un any més, "Sa Nostra" acudí puntualment a la cita de cap d'any amb l'anàlisi de la conjuntura econòmica i les previsions immediates de futur, és a dir, amb l'*Informe Econòmic i Social* que durant trenta anys ininterromputs ha descrit la història de les Illes. Unes previsions, explica des del cap de l'Obra Social i Cultural de l'entitat d'estalvis, Miquel Alenyà, que continuen sorprenent fins i tot els més avisats sobre l'economia de les Illes Balears. El creixement del producte interior brut del 1999 va ser d'un 7'3%, per sobre de la xifra rècord del 1994 i, molt especialment, per sobre de tots els percentatges acumulats al llarg dels darrers trenta anys, és a dir, des de l'inici del boom turístic fins ara. Creix el PIB, creix la inversió, creix el consum... Som, per tant, davant una situació d'expansió, amb una economia visiblement escalfada i sense que, de moment, ningú no gosi dir quan es produirà l'anunciada desacceleració. De fet, tots els indicis avisen que el

de feina. Però això no lleva que hi hagi una notable preocupació mediambiental.

TURISME I CONSTRUCCIÓ

Des de fa ja dos anys els experts anuncien un refredament econòmic que permetria situar les Balears en una zona de sostenibilitat. A principi de l'any passat tothom preveia que el 1999 registraria l'inici de l'alentiment, però la realitat ha estat ben diferent. Les causes són diverses, però destaca el turisme que, un cop més, ha registrat creixement tant a l'estiu com a l'hivern, però sobretot durant la temporada mitjana i baixa. Els ingressos turístics han crescut un 14'2%, i s'han situat en els 1'16 bilions de pessetes, una xifra rècord, que meravella la resta de països de la Mediterrània, però que a les nostres illes cal rebre amb una certa inquietud. No debades la construcció ha registrat un increment d'activitat de l'11'8% sobre una situació que ja era de per si prou expansiva, la qual cosa s'explica perquè, malgrat tot, la mateixa dinàmica econòmica provoca que hi hagi més demanda que oferta. El preu mitjà de l'habitatge s'ha encarat en un 20%, però el mercat l'absorbeix, de manera que de continuar aquest ritme les Illes Balears passaran de ser una de les comunitats amb cases més barates a ser una de les més cares. I és que la bonança econòmica ha provocat una forta onada immigratòria que, a més, com assenyala Miquel Alenyà, ha coincidit amb la incorporació al món laboral de la generació del *baby boom* dels anys setanta.

No només compren habitatges els alemanys, encara que la venda de propietats als estrangers continua sent un dels fenòmens que marcan el final de la dècada noranta, sinó que ho fan els illencs, tot i que aquests, preferentment, es decantin pels habitatges urbans i aquells, pels de les zones rurals. El fet és que la construcció és en una roda que, de moment, no sembla tenir final, ans el contrari. Els estudis de "Sa Nostra" preveuen una llarga etapa de forta activitat, amb un aterratge que serà suau i que, previsiblement, no registrarà cap trencament dramàtic, com va succeir en passades crisis. De fet, els promotors tenen cua per atendre la forta demanda existent en el mercat que afecta, sobretot, els habitatges no superiors als quinze milions de pessetes.

DESEQUILIBRIS MEDIAMBIENTALS

Però no tot són flors i violes en aquesta situació. Les Balears han tancat el mil·lenni fitant el cim màxim de desenvolupament, si més no del desenvolupament caracteritzat pel consum de territori

2000 recentment iniciat pot acabar amb un nou creixement d'entorn del 5%, que malgrat ser inferior al de l'any passat, és superior a la mitjana dels principals països desenvolupats. L'economia, doncs, continua cavalcant sobre una onada expansiva, la qual cosa provoca una indubtable satisfacció econòmica. Les empreses van bé i creen llocs

i de recursos naturals. No hi ha dubte que l'enorme activitat econòmica experimentada en els darrers anys ha tingut efectes positius innegables, com és el cas ja citat del notable increment de llocs de feina o dels beneficis empresarials que han de permetre noves inversions. Però al mateix temps apareixen nigns que fan ombra sobre l'apa-

rent bonança. La mateixa activitat constructora ha accentuat els desequilibris mediambientals, a la vegada que registrava un augment del consum energètic per sobre d'un 10%. D'altra banda, s'ha produït una autèntica allau immigratòria que dona resposta a les necessitats de mà d'obra existents a les Illes, amb tots els efectes col·laterals que aquest fenomen pot arribar a tenir. I, finalment -qüestió que Miquel Alenyà ha volgut emfatitzar, molt encertadament- s'ha constatat per part de la població jove en edat laboral un abandonament abans d'hora de l'ensenyament secundari per incorporar-se a la feina, la qual cosa dona peu a una perillosa descapitalització cultural en un futur més o manco immediat.

INVERSIONS SOSTENIBLES

Tot plegat, el fet que l'economia de les Illes superi el creixement de la Unió Europea i de l'Estat espanyol, fins al punt que en el 1999 ha triplicat el primer i multiplicat per dos el segon, ha situat la societat illenca davant un repte important: el repte de reconvertir el seu model per fer-lo sostenible en el futur. Segons els informes de "Sa Nostra" la situació és bona perquè a pesar dels desequilibris, és possible pensar en una desaceleració gradual, la qual cosa pot permetre planificar una sortida favorable, és a dir, tenir en compte els límits naturals a l'hora de plantejar-se noves alternatives. Es tracta, en definitiva, d'impulsar un canvi d'actitud que, segons deia el president de "Sa Nostra" en una entrevista publicada a la revista ONA, consisteix a fer inversions sostenibles. En definitiva, invertir en noves idees, en nova tecnologia i, d'una manera molt especial, en projectes mediambientals que converteixin les Balears en una societat adaptada a les necessitats del segle XXI.

La situació econòmica ja la coneixem. L'evolució s'ha conegut i publicat per "Sa Nostra" al llarg de tres dècades, però l'*Estat del Medi Ambient* no s'ha incorporat fins l'any passat de manera definitiva a l'*Informe Econòmic i Social*. Segons els responsables de l'entitat financera, avui ja no

és possible analitzar aïlladament les dades econòmiques sense comparar-les amb les socials i les culturals. Per això, des de fa dos anys, es va encarregar a la Societat d'Història Natural de les Balears un informe anual sobre l'estat del medi ambient, un resum del qual s'ha incorporat a l'*Informe Econòmic i Social*. I què ens diu aquest *Estat*? Doncs, a manera de conclusió, que "el procés de saturació turística i urbanística, tot i permetre elevar els nivells monetaris de renda, provoca, alhora, costos de diversa naturalesa i pèrdues de qualitat de vida (...). La minva de la qualitat de vida es deu, entre d'altres factors, als inconvenients derivats de la massificació de platges i d'espais naturals, a la saturació de carreteres, a l'escassa qualitat de l'aigua potable dels serveis públics, a la degradació del paisatge, sobretot, el del litoral, al procés de parcel·lació del territori, al tancament de camins i d'accessos al mar, a la congestió dels serveis sanitaris, etcètera".

Els estudis de "Sa Nostra" preveuen una llarga etapa de forta activitat, amb un aterratge que serà suau i que, previsiblement, no registrarà cap trencament dramàtic

L'ESTAT DEL MEDI AMBIENT

Per arribar a aquesta conclusió els redactors de l'*Estat del Medi Ambient* analitzen diferents situacions que afecten el medi ambient de les Illes, des dels nivells de renous que es donen a les ciutats (a Palma se cita el cas de sa Llotja com a paradigma) i zones turístiques, al consum energètic, tot passant, entre d'altres qüestions, per les carreteres, el subministrament d'aigua, el transport, la construcció a sòl rústic i en àrees naturals. L'Informe, referit al 1998, però actualitzat per les dades provisionals del 1999, mostren com s'ha incrementat el consum energètic sense que encara s'hagi definida una solució per al problema de subministrament. També que any rere any augmenta la recollida de residus sòlids, amb una diferència interanual que va ser de 55.000 tones, prop d'un 30% del total, entre el 1997 i l'any següent. Tot plegat, com a conseqüència del model de desenvolupament que necessitava créixer quantitativament per sobreviure. Les Illes duen quatre anys d'onada constructora, una etapa que alguns especialistes ja han qualificat com el tercer boom turístic, que es caracteritza ja no tant per la construcció d'hotels i d'apartaments, com per la proliferació d'habitatges unifamiliars.

L'*Informe Econòmic i Social* recull com a aspecte positiu l'aprovació l'any passat de les Directrius d'Ordenació

El procés de saturació turística i urbanística, tot i permetre elevar els nivells monetaris de renda, provoca, alhora, costos de diversa naturalesa i pèrdues de qualitat de vida

Territorial (les DOT) i la moratòria turística de l'anterior Govern, un decret que, segons els redactors, té aspectes positius, ja que limita la creació de noves places turístiques, però també d'altres negatius ja que "detura, però no atura" el creixement turístic, perquè permet crear nous hotels si se'n donen de baixa d'antics, fins i tot en espais naturals. En aquest sentit, el nou executiu ha omplert al-

Les Balears han avançat molt en l'estudi de la seva biodiversitat, però que encara falta molt camí per recórrer. Els autors de l'Informe adverteixen, acuradament, que és menester conèixer pam a pam tots els ecosistemes, perquè mai no se sap per on es poden trencar.

pressió creixent i constant sobre el territori i els recursos pot dur a una situació que alguns especialistes han anomenat d'infart turístic, tot referint-se al fet de viure per sobre de les pròpies possibilitats.

CANVI CLIMÀTIC I BIODIVERSITAT

D'altra banda, tant l'Informe com l'Estat destaquen algunes qüestions de les quals, més enllà d'una anàlisi econòmica, aquí no en podem defugir. Una es refereix al canvi climàtic, sobre el qual les possibilitats d'actuació de les Illes són escasses, tot i que convengui la pràctica d'una política solidària envers les causes que originen l'escalfament del planeta (emissió de diòxid de carboni, CO₂, per exemple) però que pot tenir una forta repercussió sobre el medi ambient de les Illes i, com a conseqüència, també sobre l'economia. En aquest sentit, cal destacar la tendència ascendent de les temperatures registrades a partir de l'any 1986. De fet, el 1997 la temperatura mitjana de les Balears va ser un grau per sobre de la mitjana dels darrers vint-i-cinc anys, la qual cosa pot repercutir sobre el nivell de pluges o, en un altre aspecte, sobre la proliferació d'incendis forestals.

Però, sobretot, allò que cal analitzar és la biodiversitat,

que és -s'hi diu- "el factor principal de la riquesa biològica d'una zona". En aquest sentit sembla que les Balears han avançat molt en l'estudi de la seva biodiversitat, però que encara falta molt de camí per recórrer. Els autors de l'Informe adverteixen, acuradament, que és menester conèixer pam a pam tots els ecosistemes, perquè mai no se sap per on es poden trencar. "Actualment -diuen- s'extingeixen milers d'espècies animals i vegetals, així com un nombre indeterminat de subespècies i de varietats genètiques. Amb la seva extinció perdem per sempre milers d'anys de coneixements i privam les futures generacions de recursos naturals fonamentals per al benestar i per a supervivència de l'espècie humana (...). Afortunadament, cada any es descriuen noves espècies que ajuden a identificar i a conèixer peces desconegudes dels ecosistemes". En aquest sentit, a les Balears es varen poder descriure dues noves espècies: una aranya d'Eivissa i un petit escarabat de la serra de Tramuntana que també es troba en alguns illots de Menorca: la *Cyclosa groppali* (Pesarini, 1998) i el *Parmena balearica* (Vives, 1998).

En qualsevol cas, però, s'adverteix que no es pot confondre l'augment del coneixement sobre la biodiversitat amb la salut de l'ecosistema i, per tant, un cop més, es fa evident que els espais naturals de les Illes no tenen un grau de protecció suficient, que sofreixen una forta pressió turística que ja no només afecta l'ocupació territorial, sinó que pot incidir directament en els processos biològics, com és el cas de la *Caulerpa taxifolia*, l'anomenada "alga assassina" que constitueix un greu perill per a l'ecosistema marí de les Illes o la *Lophocladia lallemandii*, una nova alga tropical que prové de l'oceà Índic i que ha estat localitzada a Eivissa. I és que "la necessitat de mantenir un ecosistema divers i de protegir els éssers vius del planeta va més enllà de raons merament romàntiques (...) atès que la seva finalitat és assegurar que cada ecosistema disposi dels mitjans necessaris per fer front a les eventualitats que se li presentaran i assegurar, així, la seva supervivència.